

پوشش در آیین‌های فقه

طاهره رحیم زاده

از مسائل مهم بانوان «مسأله‌ی پوشش» است. این مسأله، چنان اهمیتی دارد که گاه، صبغهی فرهنگی و ملی هم به خود می‌گیرد و می‌توان با عنایت به آن، نگرش فکری و اعتقادی افراد و گروه‌ها را تعیین نمود.

در آیین اسلام از پوشش به حجاب تعبیر شده است. حجاب در لغت به معنای پرده، حاجب و پنهان کردن است و در اصطلاح «پنهان کردن زن، خود را از دید مرد بیگانه است».

آن چه دین اسلام بر زنان لازم دانسته، همان پوشش است که در متون دینی و در کلام فقیهان از آن به ستر، پوشش، ساتر و پوشاننده تعبیر شده است.

تردیدی نیست که حجاب و پوشش زن، یکی از احکام ضروری اسلام به شمار می‌رود. قرآن می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّلزَّوْجِکَ وَبَنَاتِکَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِینَ یُدْنِینَ عَلَیْھِن مِّنْ جَلَابِیْبٍ ذَٰلِکَ اَدْنٰی اَنْ یُّعْرَفْنَ فَلَا یُؤْذِیْنَ وَ کَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِیْمًا»؛ ای پیامبر! به همسران و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: این که (از کنیزان و آلودگان) شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند، بهتر است و خداوند همواره غفور و رحیم است (احزاب/۵۹).

علاوه بر این، احادیث بسیاری درباره‌ی اهمیت حجاب نقل شده است. حضرت علی (علیه‌السلام) می‌فرماید: «صِیَانَةُ الْمَرْأَةِ اَنْعَمُ لِحَالِهَا وَ اَدْوَمُ لِجَمَالِهَا» (مستدرک الوسائل، ج ۱۴، باب ۷۰)؛ پوشیدگی زن به حالش، بهتر است و زیبایی‌اش را پایدارتر می‌سازد.

بنابراین، وظیفه‌ی پوشش اسلامی بانوان به معنای حبس و زندانی کردن و قرار دادن آنان پشت پرده و در نتیجه عدم مشارکت این گروه در فعالیت‌های اجتماعی نیست. این وظیفه بدان معناست که زن در معاشرت با مردان، بدنش را بپوشاند و به جلوه‌گری و خودنمایی نپردازد و مشارکتش در فعالیت‌ها، بر اصول انسانی و اسلامی استوار باشد. در این باره مباحثی در این مقاله مطرح شده که عبارت است از: ۱- پوشش بانوان در نماز، پوشش موهای مصنوعی، پوشش زن در مقابل بچه‌ی نابالغ، پوشش آرایش صورت، پوشش زن و نگاه نامحرم با قصد لذت، پوشش مرد از نامحرم، پوشش مانتو یا چادر، پوشش کراوات.

پوشش کف و روی پا در نماز

سؤال: آیا بر زنان واجب است که هنگام نماز کف و روی پا را بپوشانند

امام خمینی (رضوان‌الله تعالی علیه) در صورتی که نامحرم نباشد پوشاندن پاها تا مچ پا لازم نیست؛ اما برای این که

یقین کند که مقدار واجب را پوشانده است، باید قدری پایین تر را هم بپوشاند (توضیح المسائل، مسأله‌ی ۷۸۹، ص ۱۰۹).

آیت‌الله خامنه‌ای: برای نماز واجب نیست (توضیح المسائل، مسأله‌ی ۷۷، ص ۱۶۵ و ۱۶۶).

آیت‌الله مکارم شیرازی، واجب نیست (توضیح المسائل، مسأله‌ی ۷۲۷، ص ۱۴۳).

آیت‌الله نوری همدانی: خیر لازم نیست. (توضیح المسائل، مسأله ۷۹۰، ص ۱۷۲).

آیت‌الله وحید خراسانی و آیت‌الله بهجت: احتیاط مستحب آن است که کف پاها را بپوشاند (توضیح المسائل، وحید خراسانی، مسأله‌ی ۷۹۵ و توضیح المسائل بهجت، مسأله‌ی ۶۶۲، ص ۱۳۳).

آیت‌الله شبیری زنجانی: در صورتی که نامحرم نباشد احتیاط مستحب آن است که کف پاها را بپوشاند ولی پوشاندن پاها تا مچ پا لازم نیست (توضیح المسائل، مسأله‌ی ۷۹۷، ص ۱۹۷).

پوشاندن چانه در نماز

سؤال: آیا پوشاندن کامل چانه در نماز واجب است یا این که فقط پایین آن باید پوشانده شود؟

امام خمینی: بر زن واجب است گردن و زیر چانه‌ی خود را بپوشاند و حتی مقداری از زیر چانه را که هنگام بستن روسری (مقنعه) دیده می‌شود بنابر احتیاط واجب بپوشاند (تحریر الوسیله، مسأله ۴، ص ۱۴۲).

آیت‌الله خامنه‌ای: پوشاندن قسمت پایین چانه واجب است نه خود آن، زیرا چانه جزئی از صورت است (اجوبه‌ی استفتائات، ص ۴۳۹، ص ۸۹).

آیت‌الله سیستانی: بر زن واجب است در حال نماز گردن و زیر چانه‌ی خود را بپوشاند و نیز بنابر احتیاط مستحب مقداری از زیر چانه را که هنگام بستن روسری (مقنعه) دیده می‌شود بپوشاند. (منهاج‌الصالحین، مسأله‌ی ۵۱۸، ص ۱۷۴).

آیت‌الله مکارم شیرازی: آن مقداری که با مقنعه و روسری معمولاً پوشیده می‌شود باید در نماز پوشیده شود (تعلیقات بر عروه الوثقی، ص ۱۶۶).

پوشاندن موهای مصنوعی

سؤال: آیا پوشاندن موهای مصنوعی در نماز واجب است؟

آیت‌الله خامنه‌ای: اگر موی مصنوعی عرفاً موی او محسوب می‌شود پوشاندن آن در نماز لازم است.

(استفتائات موجود در واحد پاسخ به سؤالات جزوه‌ی جامعه الزهراء، جزوه‌ی نماز، ص ۴۱).

آیت‌الله سیستانی و آیت‌الله نوری همدانی: واجب نیست (همان).

آیت‌الله مکارم شیرازی: لازم است (توضیح المسائل، ص ۱۴۴، مسئله ۷۲۹).

آیت‌الله نوری همدانی: اگر پوست بدن را پوشانده باشد، پوشاندن آن‌ها در نماز واجب نیست (استفتائات موجود در واحد پاسخ به سؤالات، جزوه‌ی جامعه الزهراء، جزوه‌ی نماز، ص ۴۱).

آیت‌الله بهجت: خیر، اگر چه احتیاط خوب است (همان).

پوشش مرد از نامحرم

پوشش مرد در مقابل زنان نامحرم باید به چه مقداری باشد؟

امام، سیستانی: مردان باید شرمگاه و زنان‌ها خود را از نامحرم بپوشانند. پوشاندن بقیه‌ی بدن از نامحرم واجب نیست. (رساله‌ی مصور، ص ۹۳، س ۱۵۳).

مکارم: مرد باید شرمگاه خود را از نامحرم بپوشاند و در صورتی که زنان نامحرم به بدن او نگاه می‌کنند واجب است بدن را بپوشاند مگر به مقدار متعارف (استفتائات جدید، ص ۳۶۴، س ۱۰۱۶).

آیا بر زن لازم است در مقابل بچه‌ی نابالغ خود را بپوشاند؟

همه‌ی مراجع (به جز آیات عظام بهجت، تبریزی و مکارم) اگر خوب و بد را می‌فهمد و احتمال می‌دهد که نگاهش به بدن زن، موجب تحریک شهوتش شود، بنابر احتیاط واجب باید بدن و موی خود را از او بپوشاند (توضیح المسائل مراجع، ص ۴۸۸).

آیت‌الله بهجت می‌فرمایند: اگر خوب و بد را می‌فهمد بنابر احتیاط واجب باید بدن و موی خود را از او بپوشاند (توضیح المسائل، ص ۳۸۵).

آیات عظام تبریزی و مکارم می‌فرمایند: خیر، لازم نیست؛ ولی بهتر است بدن و موی خود را از پسری هم که خوب و بد را می‌فهمد بپوشاند (توضیح المسائل مراجع، ص ۴۸۸).

پوشش آرایش صورت

آیا باید سرمه‌ی چشم، اصلاح صورت و ابروهای رنگ کرده را از نامحرم بپوشاند؟

امام می‌فرماید: اصلاح صورت واجب نیست، ولی پوشاندن سرمه‌ی چشم و رنگ ابرو، اگر نزد عرف زینت محسوب شود واجب است (استفتائات، ص ۲۵۷).

آیات عظام خامنه‌ای، فاضل و وحید می‌فرمایند: اگر زینت محسوب می‌شود، باید آن را از نامحرم پوشاند. خامنه‌ای، استفتائات، س ۵۶۴؛ فاضل، ج ۱، ص ۴۸۱؛ وحید، ج ۱۶، س ۳۱۵.

آیات عظام سیستانی، مکارم، نوری می‌فرمایند: پوشاندن آن از نامحرم واجب نیست (سیستانی رساله‌ی دانشجویی، ج ۱۶، سؤال ۳۱۵؛ مکارم: استفتائات، ص ۲۲۹؛ نوری: استفتاءات، ص؟

پوشش زن و نگاه محرم با قصد لذت

سؤال: اگر محرم (زن یا مرد) با قصد لذت به زن نگاه کند، آیا پوشش بر او لازم است؟ چه مقدار؟

آیت الله خامنه‌ای می‌فرماید: در فرض مرقوم پوشش لازم است (احکام بانوان، گزیده‌ی مسائل مبتلابه و استفتائات جدید، واحد پاسخ به سؤالات جامعه الزهرا (سلام الله علیها)، ص ۲۴۳).

آیت الله سیستانی می‌فرماید: لازم نیست ولی نباید خود را به قصد واداشتن او به نگاه با لذت در معرض دید او قرار دهد (همان، ص ۲۴۴).

آیت الله مکارم شیرازی می‌فرماید: آری، لازم است (همان، ص ۲۴۵).

آیت الله نوری همدانی می‌فرماید: اگر جاهایی که معمولاً از محارم پنهان نمی‌کنند باشد اشکال ندارد (همان، ص ۲۴۵).

آیت الله صافی گلپایگانی می‌فرماید: چنان چه زن بداند که محرم با قصد التذاذ نگاه می‌کند باید خود را به نحوی که از نامحرم می‌پوشاند از محرم هم بپوشاند و اگر نداند تکلیفی ندارد (همان، ص ۲۴۴).

چادر بهتر است یا مانتو؟

همه‌ی مراجع می‌فرمایند: برای زن کافی است که حجاب کامل (شرعی) را با هر لباس مناسبی، در برابر مرد نامحرم رعایت کند؛ ولی بی شک چادر به عنوان حجاب برتر (به ویژه در اماکن مذهبی) از ارزش والایی برخوردار است. (پرسش و پاسخ دانشجویی، ج ۱۸).

پوشیدن جوراب نازک چه حکمی دارد؟

همه‌ی مراجع می‌فرمایند: اگر ظاهر پا در آن پیدا باشد، پوشیدن آن جایز نیست. (امام، استفتائات، ج ۱ (لباس نمازگزار) س ۳۴؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، ص ۱۵۴؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱ س ۱۷۱۲؛ سیستانی، عروه الوثقی، ج ۱، ص ۱۶؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۶۹۲، نوری، استفتاءات ج ۲، س ۶۸۲).

حکم خریدن و پوشیدن کراوات برای داماد چیست؟

آیات عظام امام، خامنه‌ای، مکارم، نوری، بهجت و سیستانی می‌فرمایند: اگر باعث ترویج فرهنگ غرب شود، جایز نیست. (خامنه‌ای اجوبه الاستفتائات، س ۱۳۷۹؛ نوری، استفتائات، ج ۱، س ۴۶۹؛ بهجت و سیستانی و امام و مکارم، پرسش و پاسخ‌های دانشجویی، ج ۱۸، ص ۹۹، س ۱۵۴؛ سیدمجتبی حسینی، چاپ سیزدهم، سال ۱۳۸۹).

آیت‌الله صافی می‌فرماید: بنابر احتیاط، استفاده نکنند (جامع الاحکام، ج ۲، س ۱۷۳۱).
آیات عظام تبریزی و فاضل می‌فرمایند: برای مسلمان بهتر است، از لباسی که باعث تشبّه به غیر مسلمان شود، اجتناب کند (تبریزی، استفتائات، س ۲۲۲۵ و ۲۲۲۸ و ۲۲۲۹ و فاضل، جامع المسائل، ج ۱، س ۲۲۳۸).